

vé: nicméně jsme zabředli do bláta. Vidím, že pyrrhonští filosofové nemohou své stanovisko žádným způsobem slovním vyřazením nijak vyjádřit: potřebovali by k tomu nový jazyk. Náš je celý utvořen z oznamovacích výroků, které pronáší nějaké tvrzení, což se s jejich myšlením naprosto nesaší. Tím se stává, že když oni prohlásí: „Pochybujeme“, okamžitě jim někdo skočí na hrdlo a nutí je k doznání, že přinejmenším vědí, tvrdí a nepochybují o tom, že pochybují. Takovým způsobem byli přinuceni krýt se stováním z medicíny, bez něhož by jejich myšlenková poloha byla nevysvětlitelná: říkají, že když pronesou tvrzení: „Nevím“ anebo: „Pochybují“, toto tvrzení je zahrnuto do všeho ostatního, o čem vyslovují svou nevědomost anebo pochybnost, zrovna tak jako rebarbora vypuzuje z těla škodlivé štávy a sama se z něho vylučuje zároveň s nimi. Jejich myšlení je spolehlivěji vyjadřováno formou tázací: „Co vím?“, tu průpověď jsem si dal vepsat ve znak vah.⁶²

Que sais-je?
Víte, kterak se tohoto způsobu mluvy, plného neúcty, zneužívá. Jestliže si v hádkách, které dnes v našem náboženskví panují, řádně dokročíte na protivníky, řeknou vám docela bez obalu, že není v moci Boha způsobit, aby jeho tělo bylo i v ráji i na zemi i na řádě míst zároveň. A jak toho využívá ten starověký posměváček Plinius! Alespoň to - říká - je nemalou útrčou pro člověka, vidí-li, že v boží moci není všechno: Bůh si například nemůže vzít život, zachce-li se mu, což je největší milost, které se my ve svém lidském údělu těšíme; nemůže učinit smrtelnky nesmrtelnými; nemůže vzkřísit nebožtíky k životu; nemůže způsobit, aby ten, kdo žil, nebyl žil, také ne, aby ten, kdo dosáhl poci, jich nebyl dosáhl; nad minulostí nemá totiž jiné pravomoci než způsobil, aby byla zapomenuta. A aby toto porovnávání člověka k Bohu obnášelo také příklady žertovné, Bůh prý nemůže dosáhnout, aby se dvakrát deset nerovnálo dvacet. Takto mluví Plinius, ale křesťan by se měl strážiti, aby něco takového z jeho úst vycházelo. Naopak se však zdá, že lidé tuto bláznivou pýchou řeči vyhledávají, aby Boha snížili na svou míru:

*cras vel atra
nube polum pater occupato,
vel sole puro; non tamem irritum*

*quodcumque retro est, efficit, neque
diffinget infectumque reddet
quod fugiens semel hora vexit.*⁶³

Když pravíme, že pro Boha jsou nespočtená stalerčí stejně minulá jako budoucí, pouhým okamžikem; že jeho dobrota, moudrost, moc jsou jeho podstatou, naše řeč to pronáší, ale náš rozum to nepojímá. Nicméně chce naše domyšlivost prosit božství naším sítem. Z toho se plodí veskeré báčorky a omyly, jimiž je svět zavalen, neboť tlačí na své váhy a váží na nich skutečnost, našim mlátám naprosto cizí. *Mirum quo procedat improbius cordis humani, parvula aliquo inviunt successu.*⁶⁴

Jak drze urážejí Epikura stoikové za to, že tvrdí, že bytí vpravdě dobře a šťastné nalezí vyhradně Bohu, a mudrc že dosáhne leda jeho stínu a klamného zdání! Jak lehkomyslně učinili Boha závislým na osudu (přál bych si, aby někdejší takzvaní křesťané to nedělali rovněž!), a Thales, Plarón a Pythagoras ho dokonce podrobili nutnosti! Taro pyšná náročnost, že chceme odkryvat Boha vlastním zraky, způsobila, že jistá velká osobnost mezi námi propůjčila božstvu tělesnou formu. A zde je i příčina toho, co se děje každodenně, že události významné přičítáme Bohu, jak by odpovídaly jeho zvláštním úmyslům. Dolehají na nás, zdá se nám tedy, že jsou vázán i pro něho, a že jim věnuje úplnější pozornost než událostem, které pro jejich běžnost lehce snašíme. *Magna dii curant, parva negligunt.*⁶⁵ Všimněte si jeho příkladu, osvědčí vám jeho důvody: *Nec in regnis quidem reges omnia minima curant.*⁶⁶ Jako by pro něho znamenalo více či méně pohnout říši nebo listem na stromě, a jako by jeho prozřetelnost působila jiným způsobem, rozhoduje-li o výsledku bitvy nebo o skoku blechy! Jeho vládnoucí ruka se propůjčuje v téže míře veskerým věcem, a touž silou a v též řádu; náš zájem na to žádný vliv nemá; naše hnutí a naše mlty se toho nevykají.

*Deus ita artifex magnus in magnis, ut minor non sit in parvis.*⁶⁷
Naše troufalost nám podstrkuje toto rouhavé připodobování ustavičně. Ponevadž nám lidem je naše zaměstnání na obtíž, Strato bohy obdaril veskerou svobodou od jakýchkoliv úkolů, jako jich jsou prosti jejich kněží. Dává všechno konat i udržovat Přírodě a sestrujuje části světa z jejich hmot a pohybů, čímž s lid-